

Handbok för bekämpning av jättebalsamin i Sverige och Finland

INSPECT - INVASIVE SPECIES ERADICATION AND CONTROL

Länsstyrelsen
Västerbotten

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

GUIDE 7 | 2022

HANDBOK FÖR BEKÄMPNING AV
JÄTTEBALSAMIN I SVERIGE OCH FINLAND

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Text: Claes Lönnblad-Björkholm & Linda Backlund

Pärmbild och illustration: Agnes Danielsson

Fotografier: INSPECT

Ombrytning: Jonna Laitila

Tryckeri: Waasa Graphics

ISBN 978-952-398-086-0 (tryckt)

ISBN 978-952-398-087-7 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN: 978-952-398-087-7

www.doria.fi/ely-keskus

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

Länsstyrelsen
Västerbotten

V A S A .
V A S A .

UMEÅ
KOMMUN

ProAgria

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAHCIRÁÐDEHUS

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

Innehåll

Inledning	2
Jättebalsamin	3
Tillvägagångsätt	5
Identifiera bestånd	5
Val av metod	5
Säker avfallshantering	6
Planera uppföljning	6
För större bekämpningsinsatser	7
Undvik spridningsrisk med utrustning	8
Korrekt avfallshantering, exempel:	8
Bekämpningsmetoder	9
Slåtter	9
Rotdragning/ uppryckning	10
Ättiksyra och pelargonsyra	10
Värmebehandling med ånga	11
Bete	12
Metodtabell, Jättebalsamin	13
Uppföljning och återställande	14
Lagstiftning	15
Organisation och arbetskraft	18
Kommunikation och information	21
Avslutning	24

Inledning

Inför jättebalsaminbekämpningen

- Identifiera beståndet
- Kontrollera befogenheterna
- Välj lämplig metod
- Planera avfallshanteringen
- Planera uppföljningen

Denna handbok har tagits fram inom Interreg Botnia-Atlanticprojektet IN-SPECT, Invasive species eradication and control. Projektet är ett samarbete mellan Sverige och Finland. Handboken innehåller därför information som gäller för båda länderna och finns också tillgänglig på finska.

Invasiva främjade arter, hädanefter invasiva arter, är inte det samma som ogräs. Ogräs är det som trädgårdsmästaren inte gillar i sin trädgård, medan invasiva arter är sådana som människan, avsiktligt eller av misstag, tagit in till ett nytt område där de sedan sprids kraftigt och orsakar ekologisk, ekonomisk eller social skada eller skada mot hälsa. Invasiva arter anses idag vara ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Arter som migrerat till ett nytt område på egen hand är däremot inte invasiva arter.

Problemet är mycket utbrett och därför är engagemang på såväl myndighets- som individnivå viktigt och kräver samarbete mellan grannar, grannkommuner och till och med mellan grannländer.

Jättebalsamin är en invasiv art som när den väl fått fäste kan vara svår att få bort. Den sprider sig snabbt och tar över områden vilket har gjort växten till ett problem i områden där den inte hör hemma.

Handboken ger stöd till alla som planerar att genomföra en bekämpningsinsats mot jättebalsamin: privatpersoner, föreningar, företag, kommuner och myndigheter. Några kapitler riktar sig främst till större insatser, men i de fall där informationen delvis är relevant också för mindre insatser har vi sammanfattat det väsentliga i början av kapitlen.

En genomtänkt plan för bekämpningsinsatsen, från val av metod till avfallshandling och uppföljning, är nödvändig för att ni ska lyckas med bekämpningen. Det lönar sig att inleda bekämpningsarbetet så tidigt som möjligt eftersom åtgärden då blir mindre, enklare och billigare. Genom att identifiera viktiga faktorer vägleder handboken er till möjliga metoder samtidigt som ni under vägen får värdefulla tips och råd för effektiv bekämpning. För val av metod är det

till exempel inte bara växtplatsen och möjligheten att hantera växtavfallet som avgör metodvalet utan också vilka förutsättningar ni har. Hur ofta och hur länge kan bekämpningsinsatser genomföras och hur ser resurserna ut, både med avseende på arbetskraft och ekonomi.

Reglerna kring invasiva främjade arter är grundläggande för bekämpningsarbetet. Därför finns ingående information om lagstiftning och regelverk i handboken. Handboken fungerar fristående men kompletterar även Naturvårdsverkets metodkatalog i Sverige och vieraslaji.fi:s instruktioner i Finland. Detta genom att på ett detaljerat sätt beskriva de olika metoderna som utvärderats under projektets gång.

Handboken behandlar såväl bekämpningsmetoder som arbetskraft och kommunikation. Det finns också ett digitalt verktyg som föreslår lämpliga metoder utifrån angivna förutsättningar. Förutsättningar för bekämpningsinsatser bedöms subjektivt, därmed kan inte universella rekommendationer ges utan flera alternativ presenteras.

Jättebalsamin

Jättebalsaminen, *Impatiens glandulifera*, importerades som trädgårdsväxt från västra Himalaya till Europa redan 1839 och dök upp i Norden kring sekelskiftet 1800–1900. Den har därefter spridit sig från trädgårdarna och ut i naturen. Det är svårt att förväxla jättebalsaminen med någon annan växt i naturen, möjligen kan den förväxlas med springkorn (vildbal-

samin) eller blekbalsamin då växterna ännu inte fått blommor.

Jättebalsamin blir mellan 1,5 och 3 meter hög och har karakteristiska blommor som är lyser i ljusrosa till purpurröda, mer sällan även vita. Bladen är sågtandade och 5–18 centimeter långa och den kantiga stjälken är ofta rödaktig. Arten blommar under juli till september och bildar därefter frökapslar fyllda av frön, som kan vara

hundratals, ibland tusentals, hos en enda individ. När något vidrör den mogna frökapseln slungas frön i väg upp till sju meter.

Arten är ettårig och sprider sig huvudsakligen med frön. Det har dock noterats att uppdragna plantor kan bilda rötter från stjälken om den ligger med kontakt med marken.

Jättebalsamin trivs bäst i fuktiga marker och förekommer ofta i stora

I jättebalsaminens frökapsel kan det finnas tusentals frön som sprätter iväg upp till sju meter från plantan.

bestånd intill vattendrag på både soliga och skuggiga växtplatser. De hittas även på torrare platser såsom hyggen och på ruderatmark nära bebyggelse. Trots att fröna inte flyter sprids de effektivt med vatten. Fröna slår snabbt rot när de stöter på fast mark. Ett frö kan överleva i ungefär 18 månader. Det är viktigt att beakta när bekämpning ska genomföras längs med vattendrag och insatsen bör påbörjas högt upp i vattensystemet. Fröbanken hos jättebalsamin är kortlivad, sannolikt överlever inte frön i marken längre än två år.

Jättebalsamin växer ofta längs vattendrag där den kan bilda täta bestånd och tränga ut annan växtlighet. Förutom konkurrensen med andra arter kan den orsaka ökad erosion i

erosionskänsliga områden eftersom plantan, inklusive de ytliga rötterna, vissnar varje år. Då finns inget som binder ihop jorden och den kan sköljas ned i vattnet under högvattenflöden.

Eftersom jättebalsamin finns med på EU:s lista över invasiva främmande arter är den förbjuden att importera, sälja, odla, transportera, använda, byta och sätta ut i naturen inom alla EU-länder.

Tillvägagångsätt

Kom ihåg att det alltid krävs markägarens tillstånd för bekämpning! Läs mer i kapitlet om lagstiftning.

För bästa resultat bör en bekämpningsinsats planeras noggrant innan den påbörjas, oavsett vart den ska utföras och av vem. Beståndet behöver identifieras, metod och tidpunkt ska väljas och avfallshantering säkerställas. För större insatser som vanligtvis myndigheter och organisationer genomför finns även andra faktorer att ta i beaktande, till exempel inventering av större geografiska områden, kontakt med markägare, val av arbetskraft och så vidare. Myndigheter behöver också tänka på regelverk som exempelvis statsstödsregler och likabehandlingsprincipen. Läs mer om detta i kapitlet om lagstiftning.

Identifiera beståndet

För att framgångsrikt bekämpa bestånd av invasiva arter behövs en helhetsbild av spridningen. Alla individer måste bekämpas, annars kommer växten återetableras.

Finns det fler markägare som har närliggande bestånd bör bekämpningen genomföras samtidigt för bästa resultat.

Observera att det alltid krävs markägarens tillstånd att bekämpa invasiva arter, även på allmänna områden så som parker och friluftsområden. Allemansrätten ger inte de rättigheter som krävs för bekämpning.

Val av metod

Metoderna bör alltid vara anpassade till platsens specifika betingelser: tillgänglighet, närhet till vatten, storlek på bestånd och typ av mark.

- Tillgänglighet: Hur ofta kan platsen besökas, hur kan avfallet omhändertas på säkraste sätt?
- Miljö: Möjlighet att använda kemiska bekämpningsmedel? Närvaro av hotade arter, är det en känslig biotop?
- Storlek på bestånd och typ av mark: Hur mycket arbete krävs för insatsen? Behövs några verktyg/maskiner eller kan plantorna ryckas upp för hand? Kan det vara aktuellt med betande djur?

Bekämpning av invasiva arter kan bli såväl ekonomiskt som tidsmässigt kostsam, särskilt om spridningen pågått under lång tid och beståndet är stort. Metodval påverkas därför även av ekonomiska resurser och arbetskraft.

Säker avfallshantering

En korrekt avfallshantering är mycket viktig vid en bekämpningsinsats, annars kan hanteringen leda till ökad spridning. Rekommendationen är att alla invasiva växter hanteras med samma försiktighet.

Privatpersoner kan lämna växtavfall från invasiva arter på kommu-

nernas återvinningscentraler. De ska aldrig slängas i trädgårdsavfall, men exakt hur de ska hanteras kan variera mellan olika kommuner. Om det finns jordmassor som innehåller invasiva arter bör de också omhändertas. Kontakta din anläggning innan du lämnar ditt avfall för att ta reda på hur det görs i din kommun. Om det rör sig om stora mängder bör kommunen kontaktas i god tid innan avfall ska lämnas.

Beträffande jättebalsamin kan avfallet antingen förbrännas eller samlas i hög på bekämpningsplatsen för att ruttna. Rötter kan skjuta från uppdragna stammar som lämnats direkt på marken, men i en stor hög med avfall kvävs de nedersta plantorna. Att lämna avfallet på plats förhindrar spridning till andra områden medan uppsamling och förbränning minskar

Förekomster av invasiva arter kan anmälas till artportalen.se i Sverige och vieraslajit.fi i Finland.

spridningen på bekämpningsområdet. Om frökapslarna mognat ska bekämpare undersöka att de inte förmedlar sig frön i kläder eller skor. Det är viktigt att vara försiktig så de inte sprids vidare.

Vägledning om säker avfallshantering finns på naturvardsverket.se och vieraslajit.fi.

Planera uppföljning

Jättebalsamin kräver i de flesta fall två till tre års bekämpningsinsatser eftersom fröbanken överlever ungefär 18 månader. Fortsatta besök behövs sedan för att säkerställa att ingen återetablering sker. För jättebalsamin bör du planera in återbesök i åtminstone två år efter sista bekämpningsinsatsen.

För större bekämpningsinsatser

Kartlägg beståndet

Precis som för mindre bekämpningsinsatser är det nödvändigt att identifiera området som ska bekämpas. Ska ett större område med spridda bestånd bekämpas kan det behövas en inventering. Det är framför allt viktigt vid bekämpning längs längre vattendrag. För en framgångsrik bekämpning bör inventeringen påbörjas vid bestånden högst upp i vattendraget och därefter fortsätta nedströms. Det är viktigt att eventuella inventeringar är genomförda så nära in på bekämpningstillfället som möjligt. Invasiva arter sprider sig fort och gammal information kan ge en felaktig bild över

såväl utbredningen av beståndet som kostnaden för insatsen.

Blommande jättebalsaminbestånd är enkla att upptäcka och inventeringar kan med fördel genomföras under blomningstiden. Jättebalsaminen hittas ofta längs vattendrag och om möjligt är inventering från vatten en god metod. Inventering till fots kan vara nödvändigt längs mindre vattendrag och stora ytor kan med enkelt karteras från luften med exempelvis drönare. Om arbetet gäller stora avrinningsområden lönar det sig också att kontakta kommuner och markägare för information om förekomster. Information kan också hämtas från de nationella databaserna.

Vid inventering bör bestånden rapporteras vieraslajt.fi i Finland och artportalen.se i Sverige.

Tänk på att genomföra inventeringar i närtid till bekämpningsinsatsen.

Identifiera markägare

Om bekämpning inte genomförs på egen mark behövs fastighetsägarens medgivande. Även metodval är viktigt att diskutera då bekämpningsmetoder kan påverka platsen och närmiljön i varierande grad. Det bör förtydligas vilka områden arbetet görs på och vilka bestånd som ska bekämpas.

Val av arbetskraft

Det finns en rad möjliga sätt att organisera en arbetsinsats, läs mer i kapitlet om organisation och arbetskraft.

Kom ihåg att för bekämpning längs väg ska NTM-centralens trafikavdelning eller Trafikledsverket kontaktas. Av säkerhetsskäl är det förbjudet att gå på vägrenar invid motorvägar och motortrafikleder eller andra vägar med två körbanor. Det är också helt förbjudet att röra sig på järnvägsområdet. Följ myndigheternas anvisningar.

Stora mängder avfall

Företag och myndigheter får inte lämna avfall på kommunens allmänna återvinningscentraler. Kontakta aktuellt avfallsbolag för rådgivning. Det går också att anlita företag som specialiserat sig på hantering och upphämtning av avfall. Säkerställ då

att transporten är täckt och att avfallet lämnas direkt för förbränning.

Nästa listar vi några exempel på villkor att ha med i upphandlingar och avtal med leverantörer som verkar i områden där det kan finnas invasiva arter eller som ska hantera avfall från invasiva arter.

- Undvik spridningsrisk med utrustning. Leverantören ska vara noga med att utrustning som kommer i direkt kontakt med djur, växter, bottenmaterial med mera ska rengöras och desinficeras vid förflyttningar mellan olika områden/vattendrag/ uppströms i ett vattendrag för att minska risken för spridning av invasiva arter och eventuell smitta.
- Kom ihåg korrekt avfallshantering. Leverantören ska hantera avfall som produceras vid utförandet av uppdraget på sådant sätt att spridning undviks. Massor ska täckas under transport.
- Hantera avfall korrekt vid avfallsanläggningen. Transportvägar som finns på avfallsanläggningen ska följas. Lossningen ska ske på ett korrekt sätt – undvik mellanlagring. Vid eventuellt spill ska det samlas upp omgående. Lastbilar med eventuella släp samt andra maskiner som hanterar invasiva arter ska rengöras från jordmassor innan de får lämna tipp rampen eller deponiområde. Med fördel också innan de lämnar bekämpningsområdet.

Parametrar att notera vid inventering av jättebalsamin

- Plats och storlek på beståndet
- Spridningsvägar
- Förekomst av hotade arter
- Naturtyp
- Åtkomlighet
- Kom ihåg att ta bilder på bestånden och miljön.

Bekämpningsmetoder

Jättebalsamin sprids bara med frön och fröbanken kan överleva upp till 18 månader. Målet med alla metoder är därför att förhindra fröbildning och spridning. Det är effektivast att bekämpa jättebalsaminen innan frökapslar har bildats eftersom frön annars kan spridas under bekämpningsarbetet. Om blommor hunnit bildas är det viktigt att växterna transporteras i slutna behållare till en anläggning som förstör dem genom förbränning. Om plantorna inte hunnit gå i blom kan de också läggas i en sluten kompost eller lämnas på plats för att torka eller förmultna. Då bör underlaget vara sådant att de inte kan rota sig eller så ska avfallshögen vara tillräckligt stor för att kväva de nedersta växterna.

Bekämpning behöver alltid genomföras över minst två säsonger, men i praktiken rör det sig ofta om tre

säsonger eftersom det kan vara svårt att hitta enskilda individer som kan ge upphov till nya bestånd. Även om det inte finns möjlighet att bekämpa antalet rekommenderade gånger så ger bekämpningen ändå resultat, om än inte lika goda.

Alla följande metoder kan vara effektiva under rätt omständigheter, men de kan också ha begränsningar och behöva kompletteras med andra metoder.

Slätter

Slätter kan rekommenderas för alla bestånd bara terrängen och miljön tillåter det. Vid stora bestånd är detta den effektivaste metoden.

Slätter innebär att plantorna röjs ned så nära marken som möjligt med röjsåg, trimmer eller lie två gånger per säsong. Den första röjningen görs före första blomningen. Eftersom rötterna lämnas kvar i marken kan nya skott bildas från stjälkstumpen som är kvar, därför måste en andra röjning genomföras i god tid före skotten går i blom.

Att klippa ner jättebalsamin med trimmer, röjsåg eller lie är ett snabbt sätt att bekämpa stora bestånd. Nackdelen är att metoden kräver en andra insats under samma säsong. Det är också svårt att spara andra växter. Metoden lämpar sig därför inte i miljöer med känslig flora.

Att klippa nära marken är effektivare än att klippa på högre höjd. Finns det inte möjlighet att klippa nära marken behövs flera bekämpningstillfällen med tätare intervaller.

Exempel A. Ett 40 meter långt bestånd längs en å med branta stränder

Vid vattendrag lönar det sig alltid att kontrollera möjliga bestånd uppströms för att undvika att jättebalsaminerna sprids till bekämpningsplatsen igen.

- Ryck upp jättebalsaminerna där det är säkert att röra sig.
- Finns det områden där bekämparen bedömer att man inte kan röra sig säkert behövs en entreprenör med lämplig utrustning. Alternativt kan getter beta på området, men den metoden medför en hel del arbete kring getterna.

Utrustningen är relativt lätt och billig. Om arbetet genomförs med röjsåg behövs också skyddsglasögon och hörselskydd. Bekämpningsarbetet är lätt i förhållande till hur snabbt det är.

Rotdragning/ uppryckning

Metoden är speciellt bra i terräng där röjsåg är svåränvänd. Det är också en mycket bra talkometod eftersom den ställer låga krav på utrustningen.

Att rycka upp jättebalsamin är ett bra bekämpnings sätt eftersom hela växten dras upp med rötter, vilket innebär att den inte växer upp igen. Metoden passar bra för jättebalsa-

min eftersom rötterna är ytliga och små samtidigt som stjälken är hållbar. Bekämpningen bör göras två till tre gånger under en säsong eftersom små individer lätt missas, plantor lätt kan trampas ned under arbetets gång innan de hunnit dras upp och alla frön börjar inte gro samtidigt. Var noggrann med att hitta alla plantor.

Rotdragning är ungefär lika effektivt som slåtter vid marknivå men långsammare. Fördelen är att annan vegetation inte klipps ned och ingen utrustning krävs. Det enda som behövs är lämpliga kläder, handskar och sopsäckar att samla avfall i (om plantorna gått i blom). Därmed är detta en bra metod i samband med talko, se s 19.

Ättiksyra och pelargonsyra

Om övriga metoder inte är möjliga till exempel på grund av bekämparens fysiska begränsningar kan besprutning vara ett alternativ. Metoden har flera nackdelar.

Ättiksyra och pelargonsyra anses vara milda kemikalier som effektivt bekämpar växter utan vedstam. Bekämpningen görs genom att hela växterna besprutas med syra. Syrorna påverkar bara den vegetation som

Exempel B. 10 m² stort jättebalsaminbestånd på privat gård kring en kompost.

Beståndet är inte stort och därför finns flera metoder att välja på.

- Exempelvis kan balsaminerna ryckas upp för hand eller slås med röjsåg eller lie.
- Eftersom förekomsten finns kring en kompost är det viktigt att inte använda kompostjorden. Vänta 18 månader från och med att beståndet är utrotat innan jorden används, det är den tid som fröbanken överlever.

kommer i direkt kontakt med ämnet. Det bör helst vara vindstilla och mulet vid besprutningen. Var noga med att följa rekommendationerna som följer med medlet.

Syrorna dödar all växtlighet och bör därmed inte användas i känsliga miljöer eller på stora områden. De bör inte heller användas nära vattenföremål.

Metoden påverkar inte fröbanken och därför är upprepad bekämpning nödvändig. Efterföljande bekämpning kan med fördel genomföras med annan metod för att minska belastningen på miljön.

Förutom en spruta att applicera kemikalien med behövs också lämplig skyddsutrustning för bekämpningen.

Det innebär stövlar, galonkläder, ögon- och munskydd.

Värmebehandling med ånga

Het ånga är ett alternativ främst i urbana miljöer. Maskinen är dyr och metoden lämpar sig främst för myndigheter eller större organisationer.

Bekämpning med hett vatten kräver en hetvattenmaskin. Kostnaden för att köpa in maskinen gör metoden aktuell främst för myndigheter eller större organisationer.

Bekämpningen bör påbörjas tidigt under säsongen och är mest effektiv då plantorna är riktigt små, under 20

centimeter. Då maskinen är stor och klumpig behöver bestånden som ska bekämpas finnas lättillgängliga, helst nära en väg. Tidsaspekten är viktig, när behandlingen använts på äldre bestånd som vuxit sig större har resultatet blivit sämre.

Metoden är relativt tidskrävande och det är också nödvändigt att ha en vattenpost nära för att kunna fylla på vatten. Någon extra skyddsutrustning behövs inte. Inga skadliga ämnen släpps ut eftersom man bara jobbar med vatten.

Även om metoden är kapabel att döda rötter i marken så har behandling med het ånga inte visat sig ha någon effekt på fröbanken i marken.

Att köpa utrustningen enbart för bekämpning av jättebalsamin i ter-

rängen rekommenderas inte. Görs bekämpningen senare på säsongen rekommenderas annan metod. Det finns ännu inga rön om hur effektiv het ånga är kombination med andra metoder.

Bete

Finns det möjlighet till samarbete med ägare av betande djur så kan detta vara en ypperlig och effektiv metod.

Getter, får och highlandkor äter jättebalsamin och kan därför bidra till bekämpningen. Det finns dock några punkter som behöver beaktas. Eftersom djuren inte medvetet bekämpar jättebalsamin så kan det behövas kontroll och komplettering med någon annan metod. Detta betyder också att man inte kan placera dem i områden med känslig flora. Tänk på att bekämpning också kan vara nödvändig utanför inhägnaden.

Kostnaderna kan variera men med goda förutsättningar kan bete vara till nytta för både boskapsägare, bekämpare och natur. Välj betesdjur med beaktande av terrängen.

Metodtabell, jättebalsamin

I tabellen visas ett sammandrag av olika bekämpningsmetoder med fördelar och nackdelar. Informationen bör ses som riktgivande och inte absoluta sanningar. Variationer kan förekomma beroende på miljöfaktorer. Flera kategorier bedöms dessutom subjektivt. Förutom den angivna tiden behöver alltid uppföljning göras de kommande två säsongerna. Kategorin "Arbetsinsats" berättar hur många gånger ett bestånd ska bekämpas eller kontrolleras under en säsong.

Metod	Effektivitet	Kostnad	Arbetsinsats	Tid	Fördelar	Nackdelar	Lämplig plats	Lämplig storlek på bestånd
Rotdragning	Bra	Billig	Minst 2 ggr / säsong	Minst 2 år	Enkel, lite utrustning	Tidskrävande	Alla miljöer	Alla utom riktigt stora bestånd
Slätter	Mycket bra	Billig	Minst 3 ggr / säsong	Minst 2 år	Snabb	Klipper all vegetation	Ej bland hotade arter	Alla bestånd, bäst på stora bestånd
Ättiksyra / Pelargonsyra	Bra	Dyr	1 besök för röjning	Minst 2 år	Effektiv, överlevande växter observeras lätt	Stor inverkan på miljön	Ej vid vatten eller känslig miljö	Små och medelstora bestånd
Het ånga	Bra	Mycket dyr	2 ggr/ säsong	Minst 2 år	Dödar mycket små plantor	Lägesberoende, dyr, klumpig, ineffektiv på stora plantor	Nära transportled och möjlighet till vattenpåfyllning	Alla bestånd
Bete*	Bra	Varierar	Varierar	Minst 2 år	Sköter sig själv	Inte selektiv, kräver förutsättningar	Där inhägnad är möjlig, öar, inte känslig miljö	Stora bestånd

*Information även från andra aktörer

Uppföljning och återställande

Jättebalsamin sprider sig effektivt med sina stora mängder frön, men när bekämpningen väl har inletts blir arbetsinsatsen mindre för varje gång eftersom beståndet minskar och fröbanken dör ut. Det motiverar en noggrann uppföljning för att säkerställa att växten inte återetablerar sig. Utan

uppföljning finns risk att återetablering inte upptäcks och allt arbete kan vara bortkastat. De första åren efter ett bestånd dött ut är det bra att kolla växtplatsen årligen. Om det inte syns till nya plantor kan man förlänga mellanrummen mellan besöken.

Om en bekämpningsinsats påverkat naturmiljön kraftigt bör ett återställande av platsen genomföras. INSPECT har inte arbetat med detta, så för information om återställande hänvisas information om återställande hänvisas till aktuell central myndighet. I Sverige är det Naturvårdsverket och i Finland den regionala NTM-centralen.

Lagstiftning

Detta behöver du veta:

- Markägaren är ansvarig för invasiva arter på sin mark
- För bekämpning behövs markägarens tillstånd
- Det finns särskild lagstiftning som myndigheter behöver beakta
- Sanktioner från myndigheter är möjliga men ses som en sista utväg

Information för alla

Det finns en lagstiftning kring jättebal-samin i både Sverige och Finland då jättebalsaminen finns med på EU:s förteckning över invasiva arter.

Lagstiftningen är omfattande och de arter som är klassade som inva-siva arter av unionsbetydelse finns listade på en tillhörande förteckning. Medlemsländer kan också införa egna förteckningar över nationella invasiva arter. Finland har en nationell för-teckning medan Sverige håller på att utarbeta en.

Det är förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla le-vande exemplar av samtliga arter som finns upptagna på EU-förteckningen eller på en nationell förteckning. Det är inte heller tillåtet att låta dessa arter växa eller reproducera sig.

Markägaren eller eventuellt ar-rendatorn bär ansvaret över sin mark när det gäller invasiva arter som är upptagna på EU-förteckningen eller en nationell förteckning. Likaså ansva-rar väghållaren för områden som hör till vägen.

Länsstyrelserna i Sverige och NTM-centralerna i Finland är ansvari-ga för övervakningen. Myndigheternas primära strategi i båda länderna går ut på att vägleda och ge råd till markä-gare som har invasiva arter på sin fastighet. Myndigheterna har möjlighet att förelägga markägare att genom-föra åtgärder eller utfärda hot om vite. Som en yttersta åtgärd kan de även själva genomföra en åtgärd som se-dan faktureras markägaren. Tillgång-en till praktisk hjälp med bekämpning är begränsad hos myndigheterna, men lokalt kan det finnas projekt eller föreningar som kan erbjuda hjälp.

Fördjupad lagstiftning

EU-lagstiftning

Den lagstiftning som i huvudsak reglerar bekämpningen av invasiva främmande arter i EU-länderna är *EU-förordning 1143/2014 om förebyg-gande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter*. EU-förordningen gäller i både Sverige och Finland och syftar till att skydda miljön och samhället mot eta-blering och spridning av invasiva arter samt skador som dessa kan orsaka.

Eftersom EU-förordningen innehåller ett förbud mot att avsiktligen låta dessa arter reproducera sig, växa el-ler odlas är fastighetsägaren ansvarig för arterna på den egna fastigheten.

Detta gäller både om fastighetsägaren planterat växterna eller om de spridit sig från omgivningen. Ansvaret gäller alla fastighetsägare: privatpersoner, kommunala och statliga fastighetsägare samt bolag som äger fastigheter.

EU-förordning 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter (eur-lex.europa.eu)

EU-förteckning över invasiva främmande arter (ec.europa.eu)

Nationell lagstiftning i Finland

Finlands lag om invasiva arter föreskriver hur förordningen om invasiva främmande arter i Europeiska unionen genomförs nationellt. Detta görs i Lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter och i Lagen om ändring av lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter. Finlands nationella förteckning av invasiva främmande arter regleras av en förordning av statsrådet. Det finns även närmare bestämmelser om invasiva arter av nationell betydelse i *Statsrådets förordning om hantering av risker orsakade av invasiva främmande arter*. Enligt lag ska markägare vidta rimliga åtgärder för att utrota eller förhindra spridning av invasiva arter.

Ansvaret kring invasiva främmande arter är fördelat på flera olika myndig-

heter. Jord- och skogsbruksministeriet styr och följer verkställigheten av Finlands lag om invasiva främmande arter i samarbete med kommunikationsministeriet och miljöministeriet. Närings-, trafik- och miljöcentralen övervakar att förordningen om invasiva främmande arter följs. Naturresursinstitutet (Luke) följer upp förekomsten av främmande arter i Finland och samlar in information om arter som omfattas av lagstiftningen om främmande arter. Tullen ansvarar för importen och att importförbudet följs. Regionförvaltningsverket i Södra Finland är tillståndsmyndighet och svarar för tillsynen över de verksamhetsställen som avses i tillstånden. Finlands miljöcentral (Syke) och Finlands viltcentral erbjuder tjänster inom sina respektive ansvarsområden som behövs för att verkställa lagen.

Finland har hanteringsplaner för samtliga arter i förteckningarna och de hittas på Jord- och skogsbruksministeriets hemsida. Jättebalsamin ingår i den andra hanteringsplanen. Det har även utarbetats en nationell strategi för invasiva främmande arter, där jättebalsamin nämns som särskilt skadlig.

Lag om hantering av risker orsakade av främmande arter. (finlex.fi)

Nationella förteckningen över invasiva främmande arter (vieraslaajit.fi)

Statsrådets förordning om hantering av risker orsakade av invasiva främmande arter (704/2019) (finlex.fi)

Hanteringsplan II för bekämpning av nationellt invasiva främmande arter (mmm.fi)

Finlands strategi för invasiva främmande arter (finska eller engelska) (vieraslaajit.fi)

Nationell lagstiftning i Sverige

I Sverige har EU-förordningen tillämpats genom tre olika författningar: Förordningen om invasiva främmande arter, Miljöbalken och Tillsynsförordningen. Förordningen om invasiva främmande arter (2018:1939) fördelar ansvaret mellan olika myndigheter i landet. Miljöbalken (1998:808) reglerar bestämmelser om bland annat straffansvar för enskilda som hanterar

Både i Sverige och i Finland har fastighetsägaren det juridiska ansvaret att bekämpa invasiva främmande arter.

arter på ett otillåtet sätt och Miljötillsynsförordningen (2011:13) tillsammans med förordningen om invasiva främmande arter fördelar ansvaret om tillsyn mellan olika myndigheter i landet. Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten fungerar som ansvariga myndigheter.

Förordningen om invasiva främmande arter (riksdagen.se)

Statsstödsregler och stöd av mindre betydelse (de minimis)

Statsstöd är enligt artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) när stat, kommun eller region stöttar en viss verksamhet med statliga medel, vilket leder till att mottagaren får en fördel gentemot andra aktörer på marknaden. Statsstödsreglerna syftar till att förhindra det offentliga från att snedvrída konkurrensen på EU:s inre marknad.

Om myndigheter, kommuner eller regioner med egna medel vill bekämpa invasiva arter på privatägda fastigheter innebär det att fastighetsägaren får ett statsstöd. Om det bedrivs en verksamhet på fastigheten som även är mottagare av annat statligt stöd måste EU:s statsstödsregler tillämpas. Genom den allmänna förordningen om stöd av mindre betydelse undantas från EUF-fördragets regler

om förbud och anmälningskyldighet stöd till företag i fall där stödet lämnas med som högst 200 000 EUR (ca 2 miljoner kr) sammanlagt under en period om tre beskattningsår (artikel 3.1 och 3.2).

Likabehandlingsprincipen

När myndigheter ska bekämpa invasiva arter på privatägda fastigheter måste även likabehandlingsprincipen beaktas. När en privatperson får hjälp

med bekämpning på sin fastighet behöver det därför finnas en väl underbyggd motivering till varför just denna privatperson får hjälp. Exempelvis kan det finnas ett bestånd av en invasiv växt som riskerar att sprida sig till ett skyddat område som myndigheten har ett förvaltningsansvar över.

Det är förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, växa, låta reproducera sig, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av samtliga arter som finns upptagna på EU-listan.

Organisation och arbetskraft

En bekämpningsinsats kan genomföras på olika sätt, allt från stora projekt till bekämpning av ett isolerat litet bestånd. Att organisera verksamheten genom ett projekt kan vara fördelaktigt eftersom det ger tydliga ramverk för tid, ekonomi och arbetskraftsresurser. Som projekt finns även unika möjligheter att söka finansiering. Beroende på var ni befinner er, vem ni är och vad ni tänker arbeta med finns möjligheter till finansiering på EU-nivå, statlig nivå eller kommunal nivå.

Vilken typ av arbetskraft som väljs är ofta kopplat till de ekonomiska resurserna som finns tillgängliga. Det finns även andra faktorer som kan spela in så som behov av specialkompetens, tillgänglig tid eller önskan om att öka kunskapen och engagemanget i samhället.

Nedan beskrivs några exempel på arbetskraft och under vilka förutsättningar de kan vara lämpliga. De är ordinarie personal, arbetssökande inom arbetsmarknadsåtgärd, entreprenör, skötselavtal, aktiverad allmänhet och markägare och talko. Talko delas in i traditionellt talko, föreningstalko, solotalko och kombinationer av dessa.

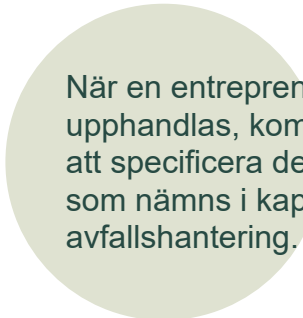
Ordinarie personal

Att ha tillsvidareanställd personal för bekämpningsarbete kan vara fördelaktigt eftersom det är enklare att detaljstyra insatser till yttre faktorer såsom blomningstid, väder, andra aktiviteter inom organisationen och så vidare. Därtill bibehålls kompetensen inom organisationen. För större projekt som pågår under längre tid är detta en bra lösning.

Visstidsanställd personal kan vara en billigare arbetskraft men risk finns att erfarenhet saknas. Kompetens måste då byggas upp under en inlärningsperiod.

Arbetssökande inom arbetsmarknadsåtgärd

Att ta hjälp av arbetssökanden inom arbetsmarknadsåtgärder kan ge många fördelar. Lönen betalas delvis eller helt av staten och det är en sam-

När en entreprenör upphandlas, kom ihåg att specificera de krav som nämns i kapitlet om avfallshantering.

hällsnyttig insats som fungerar som en inkörsport till arbetsmarknaden. Ofta saknas kompetens inom bekämpningsområdet, men tillgången på arbetskraft kan vara mycket god.

Entreprenör/konsult

När kompetens om en specifik art och dess bekämpning är viktigt kan det vara en fördel att anlita en entreprenör. Idag finns flera entreprenörer,

både i Sverige och i Finland, med god kunskap om bekämpning av invasiva arter.

Pris och kvalitet kan variera kraftigt, kontrollera därför gärna entreprenörens tidigare bekämpningsuppdrag och resultat från dem. Ta gärna referenser från tidigare kunder.

Skötselavtal

När en invasiv art finns i ett naturskyddsområde och bekämpningsinsatser behöver göras vid upprepade tillfällen under en säsong kan skötselavtal med till exempel boende i området eller en lokal förening vara ett bra sätt att organisera bekämpningen på. Mot en ekonomisk ersättning sköter då personen eller föreningen skötseln enligt överenskommelse. Det ger ofta ett större engagemang för bekämpningen och en delaktighet som kan ge positiva effekter.

Skötselavtal bör alltid vara skriftliga.

Aktiverad allmänhet och markägare

Att engagera allmänhet, inklusive markägare, kan ge mycket goda resultat och det är också mycket kostnadseffektivt. Det finns flera vägar att gå:

- Etablera särskilda dagar. Det finns exempelvis lupinbekämpardagar och mördarsnigelns otursdag.
  - Erbjud hjälp med uppsamling av växtavfall. Det förenklar arbetet för allmänheten och markägare samtidigt som risken minskar för felaktig avfallshantering och spridning.
  - Anordna talko, se nedan.
- Aktivering av allmänheten är främst en kommunikationsinsats, detta behandlas närmare i kapitlet kommunikation och information.

Talko

Ett talko är strikt tolkat en arbetsinsats som genomförs med hjälp av frivillig arbetskraft. Det kan vara ett effektivt sätt att genomföra insatser i mindre geografiskt avgränsade områden när de ekonomiska resurserna är små. Det kan också vara en del av en större arbetsinsats för myndigheter och andra aktörer som har rådighet över många fastigheter och områden.

Att bjuda in till talko är också ett bra sätt att engagera allmänheten och väcka intresse för en specifik art. Inbjudan genom befintliga nätverk, exempelvis kommuner eller föreningar, underlättar arrangemang av talkon då viljan att engagera sig är större när bekanta aktörer är involverade.

De som deltar i talkot behöver kunskap om arten, bekämpningsmetoder och avfallshantering. Bistå gärna

deltagare med utrusning och se till att avfallet tas om hand på ett korrekt sätt.

För samtliga former av talko är kommunikation en väsentlig del och detta behandlas närmare i kapitel 8.

Kom ihåg att alltid ha markägarens tillstånd för att genomföra ett talko. Tänk också på att det i Finland kan behövas en talkoförsäkring.

Traditionellt talko

Vid ett traditionellt talko bjuds allmänhet in till ett bekämpningstillfälle. Till exempel kan en byaförening bjuda in till bekämpning av jättebalsamin kring byn, eller kommunen bjuda in till en insats i någon av sina stadsdelar.

Föreningstalko

Vid ett föreningstalko erbjuds föreningar att genomföra en bekämpningsinsats mot en summa pengar. Det kan exempelvis vara idrottsföreningar, naturföreningar eller scouter. Arrangören utser bestånd som ska bekämpas, skaffar nödvändiga tillstånd, förser arbetskraften med utrustning samt ombesörjer avfallshandlingen. Detta är ofta ett effektivt sätt att få många aktiva deltagare på ett talko. Samtidigt fungerar talkotillfället utmärkt som informationstillfälle där personer som annars inte är insatta i ämnet kan exponeras för informationen.

Solotalko

Idén om solotalko lanserades inför sommaren 2020 i samarbete av projekten Viekas LIFE (Finlands Naturskyddsförbund) och DIAS (SYKE och LUKE) i Finland. Det går ut på att arrangören utser ett bestånd som ska bekämpas, en talkoplats, och allmänheten ges möjlighet att utföra bekämpningen när som helst under ett specifikt tidsintervall. Talkodeltagare kan bekämpa invasiva arter på sin gård, i närmiljön eller på det utpekade området. Vid talkoplatsen finns information om arten som ska bekämpas och området de får bekämpas på. Utrustning erbjuds antingen vid talkoplatsen eller vid annan lokal. Vid talkoplatsen finns möjlighet att lämna växtavfall på ett säkert sätt, exempel-

vis i sopsäckar på flak eller i containrar. Den stora fördelen med solotalko är att arbetet kan göras när som helst under intervallet.

Möjlighet att lämna avfall

Avfallshantering kan vara en tröskel för att bekämpa invasiva arter i ens närhet. Att erbjuda möjligheten ta hand om avfallet kan vara nyckeln till att aktivera markägare som har jättebalsamin på sin gård. Genom att placera ut flak eller container dit allmänheten kan ta sitt avfall avlägsnas flera hinder. Detta är inte en form av talko men idén är nära besläktad med solotalko och framför allt kan det kombineras med talkoarbeta.

Kombinationer

Det ena behöver inte utesluta det andra, olika talkoformer kan kombineras för att få ut maximal effekt. Exempelvis kan ett traditionellt talko ordnas, därefter fortgår ett solotalko vid samma eller ett intilliggande område. Dessutom kan allmänheten tillåtas slänga sitt eget växtavfall från invasiva arter vid samma samlingspunkt. Det resulterar i tre åtgärder i stället för en, men till ungefär samma kostnad.

Projekt

Om en bekämpningsinsats är stor och det finns möjlighet att söka medel kan det vara en idé att starta upp ett projekt. Att organisera verksamheten genom ett projekt ger tydliga ramverk för tid, ekonomi och arbetskraftsresurser som kan vara en fördel i bekämpningsarbetet. Som projekt finns det också unika möjligheter att ansöka om finansiering.

Beroende på var ni befinner er, vem ni är och vad ni tänker arbeta med finns möjligheter till finansiering på EU-nivå, statlig nivå eller kommunal nivå.

TIPS!
Erbjud hjälp att ta bort växtrester då det ofta kan vara ett svårt steg i bekämpningen.

Kommunikation och information

Det är viktigt att fundera över vilken typ av information som ska kommuniceras. Om målet är att aktivera allmänheten i en specifik åtgärd bör informationen vara riktad och innehålla ett tydligt budskap om varför insatsen behövs och vilka metoder som är lämpliga.

Kommunikationstrappan på följande sida visar att medvetenhet leder till en vilja att hålla sig informerad om problemställningen. Ju fler som är informerade desto fler blir delaktiga, sprider information och diskuterar. Vid en sådan delaktighet är steget inte långt att delta i aktiviteter eller till och med hjälpa till att arrangera evenemang.

När myndigheter, kommuner eller föreningar ska genomföra en bekämpningsinsats är kommunikation om insatsen bra, även om utomstående inte är inblandade i den. Kommunikation i samband med bekämpningsinsatser är inte bara ett sätt att informera om själva insatsen, det är också ett sätt

att öka kunskapen om invasiva arter hos allmänheten.

För större projekt kan en kommunikationsplan och en årsklocka för kommunikationsinsatser vara användbara. De underlättar löpande kommunikationsarbete och synliggör också det arbete som kommunikationen kräver.

Allmänheten nås bäst när en bred variation av kommunikationskanaler används. Det finns många olika kanaler att använda sig av. Här beskrivs sociala medier, lokaltidningar och tv, personlig kontakt, hemsida och skyltar.

Sociala medier

Sociala medier har en stor potential att nå många personer. INSPECT har använt Instagram och Facebook, två användbara och populära medier.

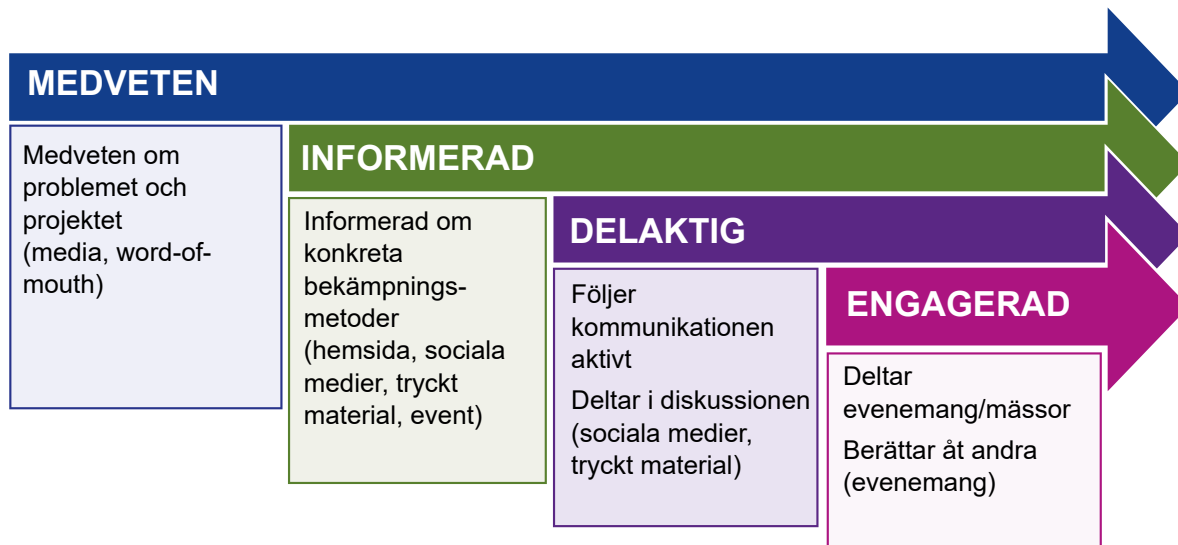
Instagram ger en god synlighet och informationsspridning som kan skapa medvetenhet. Det krävs en

En god kommunikation ger fler engagerade i bekämpningen!

hög aktivitetsnärvaro för att nå många följare och om ett projekt ska ha ett eget Instagramkonto bör det planeras in tid för kommunikationsarbetet. Via Instagram går det inte att länka till eller dela andras inlägg, vilket innebär att inläggen behöver vara egenproducerade.

Facebook är en bra kanal för att mobilisera allmänheten till specifika områden och aktiviteter. Genom verktyget "evenemang" kan insatser enkelt koordineras. För extra genomslag kan inlägg eller evenemang delas i redan befintliga grupper där intresset beräknas vara stort, exempelvis lokala eller naturinriktade grupper. Ett annat alternativ för att nå ut bredare är att marknadsföra ett inlägg, vilket innebär att informationen riktas mot en viss

Figuren visar en kommunikationstrappa. Ett ökat medvetande om ett problem leder till ett ökat engagemang.

målgrupp baserad på exempelvis intresse, ålder, geografi med mera.

Här går det också bra att dela andras inlägg och evenemang samt länka till informativa sidor.

Lokaltidningar och tv

Lokaltidningar och lokala tv-kanaler kan ge mycket god regional spridning och uppmärksamhet. Lokala redaktioner kan med fördel tipsas om händelser och aktiviteter inom upptagningsområdet. Det kan vara uppskattat att bjuda med journalister till aktiviteter. Det ger även en ökad kunskap och engagemang hos journalisten i fråga. Det går också att köpa annonser i tidningar.

Informationsbrev

Utskick av informationsbrev ger en möjlighet att nå direkt till hushåll. Denna form av kommunikation förtydligar varje individs betydelse i bekämpningsarbetet och ökar chansen för delaktighet. Nackdelen är att det är tidskrävande och innebär en kostnad i form av porto.

Personlig kontakt

Att vara i direkt kontakt med markägare, föreningar och övrig allmänhet är mycket bra i avseendet att både sprida information och engagera människor till arbete. Personliga möten och föreläsningar hos föreningar

och intresseorganisationer ger oftast en bättre dialog och diskussion än när kontakt sker på distans eller via andra kanaler. Fördelen med att nyttja existerande nätverk är att de sannolikt redan har ett förtroende inom samhället. Nackdelen med personliga kontakter är att de är mer tidskrävande och kan innebära högre kostnader i form av resor och lokalhyra.

Att delta i allmänna tillställningar så som marknader eller mässor är ett bra sätt att nå ut till personer som annars inte skulle nås av informationen. Förutom att ha en utställningsplats kan det också vara effektivt att röra sig bland folkmassorna och dela ut material.

I samband med talkon är det ett bra tillfälle att utbilda deltagare. Många deltagare kanske redan är insatta i problematiken kring invasiva

arter, men framför allt vid föreningstal-
kon är sannolikheten hög att deltagare
inte är medvetna.

Hemsida

En hemsida kan vara aktuell för större
projekt och bör vara en bas där in-
formation om projektet finns samlad.
Arter och metoder kan beskrivas och
löpande aktiviteter synliggörs. Genom
att hålla hemsidan uppdaterad upp-

levs projektet som aktivt, vilket ökar
sannolikheten för besök.

Hemsidan är ett verktyg vars
målgrupp redan är medveten om
problemställningen och där de kan
fördjupa sig i projektet. Hemsidan bör
vara tydlig och välstrukturerad för att
tjäna sitt syfte. För att sprida informa-
tion till de som inte aktivt söker den
fungerar däremot en hemsida sämre.

Skyltar

Skyltar synliggör en bekämpnings-
insats på ett enkelt och tydligt sätt
genom att resultatet av bekämpningen
kan ses på plats. Informationen kan
då även nå ut till de som normalt
inte intresserar sig för sakfrågan. En
skylt bör innehålla information om
vilken växt som bekämpas och varför,
hur bekämpningen går till, vem som
bekämpar samt kontaktuppgifter till
ansvariga. Skyltar bör vara vädertä-
liga och kräver tillsyn under säsongen.

Avslutning

Handboken är en produkt av Interreg Botnia-Atlantica projektet INSPECT och har utarbetats av partnererna Södra Österbottens NTM-central, Länsstyrelsen Västerbotten, Pro Agria Etelä-Pohjanmaa / Maa- ja Kotitalousnaiset, Forststyrelsen, Vasa stad och Umeå kommun. Vi hoppas att ni haft nytta av vårt arbete och att ni också i fortsättningen vill vara en del av arbetet mot invasiva arter. Med den enorma spridningskraft invasiva arter besitter kan vi bara hejda spridningen genom att jobba på bred front där bekämpning i den lilla skalan är precis lika viktig som på den stora. Ett kontinuerligt arbete med kommunikation och information skapar medvetenhet och engagemang, vilket är nödvändigt för att de invasiva arterna ska minska.

Så länge det finns kvar jättebalsamin i naturen utgör de en spridningskälla. Därför är det bra att alltid rapportera de bestånd av invasiva arter som du upptäcker i naturen. Tillsammans kan vi göra skillnad genom att skydda vår natur och den biologiska mångfalden.

Lycka till!

Presentationsblad

Publikationens serie och nummer: Guide 7/2022

Ansvarsområde: Miljö och naturresurser

Författare: Claes Lönnblad-Björkholm & Linda Backlund

Publikationens titel: Handbok för bekämpning av jättebalsamin i Sverige och Finland

Sammandrag:

Denna handbok har tagits fram inom Interreg Botnia-Atlanticprojektet INSPECT, Invasive species eradication and control. Projektet är ett samarbete mellan Sverige och Finland. Handboken innehåller därför information som gäller för båda länderna och finns också tillgänglig på finska.

Invasiva främmande arter är sådana arter som människan, avsiktligt eller av misstag, tagit in till ett nytt område där de sedan sprids kraftigt och orsakar ekologisk, ekonomisk eller social skada eller skada mot hälsa. Invasiva arter anses idag vara ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Problemet är mycket utbreddt och därför är engagemang på såväl myndighets- som individnivå viktigt och kräver samarbete mellan grannar, grannkommuner och till och med mellan grannländer. Jättebalsamin är en invasiv art som när den väl fått fäste kan vara svår att få bort. Den sprider sig snabbt och tar över områden vilket har gjort växten till ett problem i områden där den inte hör hemma.

Handboken ger stöd till alla som planerar att genomföra en bekämpningsinsats mot jättebalsamin; privatpersoner, föreningar, företag, kommuner eller myndigheter. Några kapitel riktar sig främst till större insatser, men i de fall där informationen delvis är relevant också för mindre insatser har vi sammanfattat det väsentliga i början av kapitlen.

Handboken behandlar såväl bekämpningsmetoder som arbetskraft och kommunikation. Det finns också ett digitalt verktyg som föreslår lämpliga metoder utifrån angivna förutsättningar. Förutsättningar för bekämpningsinsatser bedöms subjektivt, därmed kan inte universella rekommendationer ges utan flera alternativ presenteras.

Nyckelord (enligt Allärs):

Jättebalsamin, invasiv art, bekämpning, bekämpningsmetoder, handbok, kommunikation, arbetskraft

ISBN (Tryckt) 978-952-398-086-0

ISBN (PDF) 978-952-398-087-7

ISSN-L 2242-2846

ISSN (tryckt) 2242-2927

ISSN: (webbpublikation): 2242-2935

URN: ISBN: 978-952-398-087-7

Julkaisun osoite: www.doria.fi/ely-keskus

Språk: svenska

Sidantal: 28

Utgivare / Förläggare: Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Förläggningsort och datum: Seinäjoki, 21.9.2022

Kuvailulehti

Julkaisusarjan nimi ja numero: Opas 7/2022

Vastuualue: Ympäristö ja luonnonvarat

Tekijät: Claes Lönnblad-Björkholm & Linda Backlund

Julkaisun nimi: Opas jättipalsamin torjuntaan Ruotsissa ja Suomessa

Tiivistelmä :

Tämä opas on laadittu Interreg Botnia-Atlantica -hankkeessa INSPECT, Invasive species eradication and control. Hanke toteutetaan Ruotsin ja Suomen välisenä yhteistyönä. Opas sisältää siksi molempia maita koskevaa tietoa ja on saatavilla myös ruotsiksi.

Haitalliset vieraslajit taas ovat sellaisia, jotka ihminen on tuonut tarkoituksella tai vahingossa uudelle alueelle, jolla ne leviävät voimakkaasti ja aiheuttavat ekologista, taloudellista, terveydellistä tai sosiaalista vahinkoa. Haitallisia vieraslajeja pidetään nykyään yhtenä suurimmista luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvista uhkista. Ongelma on hyvin laaja, ja siksi sitoutuminen torjuntaan on tärkeää sekä viranomais- että yksilötasolla, ja vaatii yhteistyötä naapurien, naapurikuntien ja jopa naapurimaiden välillä. Jättipalsami on haitallinen vieraslaji, jota voi olla vaikea poistaa, kun se on kerran saanut jalansijaa. Koska jättipalsami valtaa alueita nopeasti ja sillä on suuren siementuotannon ansiosta hyvä leviämiskyky, siitä on tullut ongelma alueilla, joille se ei kuulu.

Opas tarjoaa tukea kaikille jättipalsamin torjuntaa suunnitteleville, olipa kyse yksityishenkilöistä, yhdistyksistä, yrityksistä, kunnista tai viranomaisista. Joissakin luvuissa keskitytään lähinnä suurempiin torjuntatoimiin, mutta niissä tapauksissa, joissa tiedot ovat osittain merkityksellisiä myös pienempien toimien kannalta, olemme tiivistäneet olennaiset tiedot luvun alkuun.

Oppaassa käsitellään niin torjuntamenetelmiä kuin työvoimaa ja viestintääkin. Käytössä on myös digitaalinen työkalu, joka ehdottaa sopivia menetelmiä annettujen edellytysten pohjalta. Torjuntatoimien edellytykset arvioidaan tapauskohtaisesti, joten yleispäteviä suosituksia ei voida antaa, vaan oppaassa esitellään useita vaihtoehtoja

Asiasanat (YSA:n mukaan):

Jättipalsami, vieraslaji, torjunta, torjuntamenetelmät, käsikirja, viestintä, työvoima

ISBN (Painettu) 978-952-398-086-0

ISBN (PDF) 978-952-398-087-7

ISSN-L 2242-2846

ISSN (Painettu) 2242-2927

ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2935

URN: ISBN: 978-952-398-087-7

Julkaisun osoite: www.doria.fi/ely-keskus

Sivumäärä: 28

Kieli: ruotsi

Painotalo: Waasa Graphics

Kustantaja /Julkaisija: Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kustannuspaikka ja -aika: Seinäjo-ki, 21.9.2022

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

Länsstyrelsen
Västerbotten

V A A S A .
V A S A .

UMEÅ
KOMMUN

ProAgria

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAHCIRÁÐDEHUS

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

GUIDE 7 | 2022

HANDBOK FÖR BEKÄMPNING AV
JÄTTEBALSAMIN I FINLAND OCH SVERIGE

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

ISBN 978-952-398-086-0 (tryckt)

ISBN 978-952-398-087-7 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN: 978-952-398-087-7

www.doria.fi/ely-keskus | ntm-centralen.fi

